

لکنت زبان و ماهیت آن

حسین معصومی جهندی - گفتار درمان و کارشناس ارشد آموزش بهداشت - عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی زنجان

خلاصه

لکنت زبان یکی از اختلالات گفتاری است که با خصوصیات توقف در گفتار، تکرار در صداها، هجاها کلمات و گفتار ناروان مشخص می شود در حدود ۱ درصد مردم و ۴ درصد کودکان زیر ۷ سال به آن مبتلا هستند. این عارضه در بین سالیهای ۳ تا ۹ سالگی ظاهر میشود، در سن بالای ده سال بندرت بروز می کند مگر اینکه صدمات مغزی بصورت فیزیکی یا روانی بر شخص وارد شود. درمان آن در دوران کودکی راحت تر از بزرگسالی است و هر چه از مدت بیماری بگذرد و بیماری مزمن تر شود درمان آن طولانی و سخت تر خواهد شد.

واژه‌های کلیدی:

ایران، زنجان، دانشگاه علوم پزشکی، گفتار روان، لکنت زبان، میزان شیوع.

مقدمه

تنگاتنگ با آرامش روحی و روانی دارد، به همین خاطر است که اشخاص لکنتی معمولاً کم حوصله و زود رنج می باشند و بعضی از آنها دچار برخی از ناراحتیهای عصبی و ناسازگاریهای اجتماعی هستند و هنوز ثابت نشده است که آیا اینگونه ناراحتیهای عصبی علت لکنت زبان است یا لکنت عامل اینگونه حالات روانی است (۳).

با توجه به اهمیت گفتار در زندگی انسانها مخصوصاً کودکان، بر آن شدیم تا مروری بر یکی از اختلالات تکلمی که در جامعه شایع بوده و معضل بزرگی در زندگی مبتلایان است بپردازیم. چون تعداد مبتلایان در جامعه مخصوصاً در کودکان قابل توجه بوده و کودکان بخاطر شرایط خاص روحی و سنی که دارند آسیب پذیر بوده و اختلال گفتاری می تواند در رشد تحصیلی، اجتماعی و اعتماد به نفس آنان اثر سوء شدیدی داشته باشد بعلاوه اگر لکنت زبان مزمن شده و زود درمان نشود درمان آن در بزرگسالی بسیار مشکل و طولانی خواهد بود.

گفتار و تکلم یکی از پیچیده ترین فرایندها هماهنگی قسمتهای مختلف مغز و عضلات گفتاری است. گفتاری که ما بدون تقلا و توجه آنرا بر زبان جاری می سازیم، عضلات زیادی در حنجره، حلق، دهان، لبها، دستگاه تنفسی، منطقه سیستم شنوایی و گفتاری در مغز با هم هماهنگ عمل می کنند تا ما گفتاری مناسب، روان، منطقی و با توجه به موقعیتها، مخاطب و موضوع داشته باشیم.

گفتار بقدری جزء طبیعی زندگی روزانه شده است که حتی لحظه ای به آن نمی اندیشیم مگر اینکه آن را از دست بدهیم و یا نقصی در آن بوجود آید و درست برعکس شخص لکنتی که در سخن گفتن دلهره و اضطراب دارد که مبادا گفتار نا روان یا توقف در آن داشته باشد.

تکلم زبان یکی از شاخصترین مشخصه وجه تمایز انسان با حیوان است و ابزاری است برای ایجاد رابطه متقابل، بیان احساسات و مطالب به دیگران و رابطه

ماهیت لکنت زبان

لکنت زبان را اختلال گفتاری می نامند که در آن ساختار گفتاری فاقد روان طبیعی است و علائم آن عبارتند از: کشش یا توقف و یا تکرار در صداها، هجاها، کلمات، عبارات. افراد لکنتی بعضی اوقات در موقع حرف زدن دچار بیم و اضطراب می شوند و رفتاری پر تقلا از خود نشان می دهند (۴).

لکنت زبان در پسرها بیشتر از دخترها شایع است و این نسبت ۳ به ۱ می باشد یعنی در مقابل ۳ مذکر لکنتی ۱ مونث لکنتی وجود دارد و در بعضی جوامع این نسبت ۴ به ۱ می باشد. ۱ درصد کل افراد جامعه به لکنت زبان مبتلا هستند و این مقدار در کودکان زیر ۷ سال در حدود ۴ درصد است. لکنت زبان اکثراً در سالهای بین ۳ تا ۹ سالگی بروز می کند و شروع آن بعد از ده سالگی نادر است مگر اینکه آسیب مغزی بصورت فیزیکی یا روانی بر شخص وارد شود (۵).

لکنت زبان از نظر شدت عارضه از خفیف تا خیلی شدید تقسیم بندی می شود و معمولاً فشارهای روحی بر شدت آن دامن می زنند. عده ای عقیده دارند که لکنت زبان ارثی بوده و تحقیقاتی که در باره خانواده لکنتیها انجام شده نشان داده است که اکثر آنان در افراد خانواده خود سابقه لکنت زبان داشته اند اگر چه تأثیرات محیط و فشارها روانی و صدمات مغزی را هم در بروز آن نباید نادیده گرفت. کودکان لکنتی غیر از ناروانی گفتار و حساسیت به موقعتهای گفتاری هیچ فرقی با کودکان دیگر ندارند و از نظر رشد فیزیکی و روانی و هوشی شبیه کودکان دیگر می باشند (۶).

ون رایبر یکی از صاحب نظران بر جسته در این باره عقیده دارد که هر قدر فرد بیشتر بترسد لکنت او بیشتر خواهد شد و هر قدر لکنت زیاد واقع شود تقلا و تنش

شخص سخت تر می شود و باز ترس بیشتری پیش خواهد آمد و این سیکل باعث تشدید و ادامه لکنت زبان می شود، (۷).

علائم لکنت زبان

باید توجه داشته باشیم در دوران رشد طبیعی گفتار در سنین ۲ تا ۵ سالگی در گفتار کودک تکرارهای قابل ملاحظه ای در کلمات، عبارات و جملات کوتاه دیده می شود و نباید باعث نگرانی والدین شود، برای اینکه این تکرارها لکنت زبان نیست و در صورت عدم برخورد غیر اصولی و نامناسب از طرف محیط و والدین این تکرارها بتدریج بر طرف خواهد شد. خصوصیات لکنت زبان واقعی، تکرار در سیلابها خصوصاً صدای کلمات و علائم بالینی دیگری است. تمایز اشکالات طبیعی گفتار و لکنت زبان در کودک مشکل است و برای اقدامات تشخیصی باید به گفتار درمان مراجعه کرد.

بطور کلی در صورت مشاهده یکی از علائم زیر، کودک را باید نزد آسیب شناس گفتار و زبان (گفتار درمان) جهت معاینه و اقدامات درمانی ارجاع داد.

۱- تمایل به تکرار در کودک: تکرار سیلابها و صداهای کلمه مخصوصاً صدای اول کلمات.

۲- وجود تنشهای فیزیکی و روانی: این تنشها غالباً همراه با لکنت زبان ظاهر می شوند و تنها محدود به عضلات تولید گفتار در دهان، زبان، حلق و حنجره نشده بلکه تمام بدن را دربر می گیرند.

۳- طولانی ادا کردن صداها: یکی دیگر از علائم لکنت زبان است که صداها بویژه واکه ها بیش از افراد غیر لکنتی بصورت طولانی ادا می شوند، (کشیدگی صداها).

۴- توقف یا سکوت در گفتار: هنگام صحبت کردن

افراط در هر کدام، از نظر روانی باعث از هم پاشیدگی تکلم طبیعی و جلب توجه کودک به مشکلش خواهد شد.

۵- به هیچوجه کودک را نباید وادار به صحبت با دیگران مانند مهمان و غیره کرد.

۶- هیچیک از والدین در لکنت کودک مقصر نیست و نباید احساس ندامت کند چونکه نگرانی و افسردگی آنها در رفتار و گفتار کودک موثر خواهد بود.

۷- والدین در باره نیاز کودک به محبت، احساس امنیت، ... توجه کافی و اصولی باید داشته باشند و با استفاده از نکات مثبت و ویژگیهای خوب کودک اعتماد به نفس او را بالا ببرند.

۸- هرگز نباید کودک را جلو دیگران سرزنش یا اصلاح گفتار کرد.

۹- در موقع مشکل گفتاری کودک هیچگونه عکس العمل از طرف خانواده (مانند ترحم، اضطراب، خشم، خنده، نصیحت و نگاه غیر منتظره) نباید ظاهر شود.

۱۰- در موقع صحبت کردن کودک، آرامش را حفظ کرده و باید با حوصله به او گوش داد و از گفتن عباراتی نظیر آرام حرف بزن، عجله نکن و غیره جداً خودداری شود.

۱۱- خستگی، بیماری، ضعف، تغذیه (سردی و ترشیجات) باعث شدت لکنت زبان می شود.

۱۲- هنگام لکنت زبان کودک، بعد از تمام شدن حرفهای او برای اینکه فکرش از این واقعه تلخ منحرف شود و از خجالت او کاسته شود بهتر است خاطرات خوب و شیرین کودک را به او یادآوری کرد.

۱۳- بین کودک لکنتی و دیگر فرزندان نباید تفاوتی قائل شد، یعنی نباید به کودک لکنتی بیش از دیگران توجه کرد و یا از او غافل بود چون همین حالت مشکل آفرین

کودک نمی تواند مقصود خود را بیان کند و سکوت می کند هر قدر هم تقلا می کند نمی تواند کلمات و صداهای مختلف را تولید کند.

۵- نوع تنفس: تنفس در افراد لکنتی با افراد غیر لکنتی متفاوت است، وان رایپر عقیده دارد که وقتی توقف در گفتار این افراد بوجود می آید تنفس آنها سینه ای می شود و اینگونه تنفس در روانی گفتار مشکل ایجاد می کند. معمولاً هنگام ترس در گفتار تنفس آنها تندتر می شود.

۶- انقباضات عضلانی: در موقع گفتار مخصوصاً لکنت شدید حرکات و شکلکهای در چهره شخص ظاهر می شود و این انقباضات علاوه بر فک زبان و گردن در کل اندام دیده می شود که به علائم ثانویه معروف است.

۷- رفتار اجتنابی: یکی دیگر از علائم لکنت زبان است در این حالت کودک سعی در عدم تلفظ یا جایگزین کردن کلمات یا صداهائی می کند که در آن مشکل دارد مثلاً آن کلمه را یا تولید نمی کند و یا مترادف آنرا بیان می کند (۱۲).

رعایت نکات زیر در درمان کودک لکنتی می تواند بسیار موثر باشد:

۱- والدین و اطرافیان باید از عواملی که باعث تشدید اختلال گفتار کودک میشود بشدت پرهیز کنند مانند اضطراب، ترس، و اختلاف خانوادگی.

۲- به آنچه کودک می گوید (محتوی) باید توجه کرد نه اینکه چگونه می گوید.

۳- از کودکان باید نسبت به سنش توقع داشت او را نباید با سایر کودکان مقایسه کرد چون بعضی از کودکان و دخترها زودتر از بقیه صحبت می کنند.

۴- از توجه زیاد یا کم به کودک باید خودداری کرد

خواهد شد.

خودداری شود.

۱۴- اگر کودک چپ دست است هرگز او را وادار نکنید که با دست راست کارهایش را انجام دهد.

۱۹- چون نقش معلم در کاهش لکنت زبان موثر است علاوه بر اینکه تمام موارد ذکر شده در بالا باید توسط آنها رعایت شود، معلمین می توانند با احتیاط کودک لکنتی را به فعالیتهای اجتماعی و بازیهای گروهی وارد کرده و دانش آموزان را آگاه کنند که لکنت زبان هم مانند لهجه یکتوی حرف زدن است و طوری دانش آموزان را توجیه کنند که از برخورد نامناسب در مقابل کودکان لکنتی خودداری کرده و محیط آرام و راحتی را برای وی ایجاد کنند.

۱۵- هنگامی که شدت لکنت زبان کودک کاهش پیدا کرد او را بیشتر به حرف زدن تشویق کنید و بدون اینکه خودش بفهمد گفتارش را ضبط کرده و برای وی دوباره پخش کنید.

۱۶- اگر کودک در باره طرز صحبت کردن و مشکل خویش سوال کرد معلوم است که متوجه مشکلش شده است در این حالت نباید واقعیت را انکار کرد بلکه باید در جواب گفت که بعضی بچه ها در این سن اینطوری حرف می زنند که کم کم بر طرف می شود.

در خاتمه قابل ذکر است کودکی که لکنتی یا مشکوک به لکنتی است، در اسرع وقت بایستی جهت معالجه و درمان به گفتار درمان مراجعه کند و هر گونه درمان ناقص و غیر علمی و غیر اصولی و یا تأخیر در درمان باعث مزمن شدن عارضه شده و نتیجه آن از دست رفتن اعتماد به نفس بیمار و بدبینی او نسبت به درمان خواهد شد علاوه درمان لکنت زبان در بزرگسالی بسیار مشکل و طولانی خواهد بود.

۱۷- با کودک باید آرام، نرم و با حوصله صحبت کرد چون در این حالت کودک احساس آرامش کرده و در گفتارش این الگو را رعایت می کند در نتیجه باعث کاهش لکنت زبان خواهد شد.

۱۸- به کودک باید شخصیت داده و او را در جمع خانواده مطرح کرد، از بر چسب زدن به هر عنوان

منابع و مأخذ

۱. آیزنسون، ج. ترجمه، علیزاده، ح. اختلالات زبان و گفتار در کودکان. انتشارات رشد، تهران، ۱۳۷۳.
۲. عظیمی نژاد، ن. پیشگیری و درمان لکنت زبان، انتشارات سپهر، تهران، ۱۳۷۱.
۳. فریزر، م. ترجمه، افروز، غ. خود درمانگری در لکنت زبان، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ص ۲۰ و ۲۱، ۱۳۷۱.
4. Stenach, G. and Eisenon, y. language sampling with stuttering children. san francisco state university. (1977).
5. Van Riper, C. The nature of stuttering. Englewood cliffs wy: prentice Hall. 2nd ed. (1982) (1971).
6. Ains worth stanle, If your child stutters, speech foundation of America (1984).
7. Stein, B. The theories of stutter 1982.
8. Luper, H.L., and ford, S.C. Disorders of fluency. In R.Y. van Mattum, communication disorders. New york Macmillan. (1980).

9. Daniel P.Mallaham and james M.Kauffman. *Exceptional children*.(1997)
10. *Stuttering treatment of the young stuttered in the school speech foundation of America*.(1976)
11. Gottlober.A.B., *understanding stuttering*. New Yourk Grune and stratton, Inc,1953.
12. West and Berry, *Rehabilitation of speech* 1985.

امام موسی بن جعفر (ع) می فرماید:

الزَّمَّ الْعِلْمَ لَدَّ مَا دَلَّ عَلَى صَلَاحِ قَلْبِهِ وَ أَظْهَرَ لَدَّ فِسَادَهُ
یعنی :

لازمترین علم آنست که ترا به پاکسازی دل (تهذیب باطن) رهبری کند و

تباهی و فساد دل را بر تو آشکار سازد

بحار الانوار ج ۷۸ ص ۳۳۳